

ARHIMANDRITUL
ATHANASIE MYTILINEOS

TAINA CĂSĂTORIEI

*Sfaturi duhovnicești și practice
pentru bunul mers al căsniciei*

Traducere din limba greacă
Prof. Ivan Dumitru

editura
Σοφία

București

Cuvânt înainte

Deși ar putea părea surprinzătoare abordarea temei căsătoriei de către un monah, totuși, atunci când acela se numește Athanasie Mythilineos, faptul nu ar mai trebui să surprindă decât prin curiozitatea de a afla modul expunerii sale. Deoarece afirm fără rezerve că acest arhimandrit tradiționalist este, foarte probabil, unul dintre cei mai originali autori contemporani din Ortodoxia Universală. Poate părea paradoxală această afirmație, însă lectura cărților sale este cel mai bun argument care ar putea să-l convingă pe orice sceptic.

Analiza Tainei Căsătoriei de către arhimandritul Athanasie într-o serie de șase omilii, pe care o oferim cititorilor români, are nu doar un caracter teoretic, ci, în principal, unul practic, născut din nevoia de a oferi soluții clare pentru bunul mers al căsniciei fiilor săi duhovnicești, dar și explicații exacte pentru cazurile în care cei doi soți ajung în diverse impasuri.

Respectarea temeiurilor căsătoriei ortodoxe și înțelegerea semnificațiilor teologice ale acesteia sunt premisele fericirii pe calea uneori ușoară, alteori anevoioasă a căsătoriei. Dimpotrivă, nesocotirea bazei teologice și practice a acestei Taine a Bisericii va conduce în mod sigur la o multitudine de probleme, inclusiv de natură psihologică, în calitate de efecte. Întrucât am ajuns la acest punct, se cuvine subliniat că, din perspectiva starețului Athanasie, problemele de natură psihologică ce apar în cadrul cuplului nu au tot cauze psihologice, ci duhovnicești, și din acest motiv ele nu se pot rezolva prin instrumente psi-

hologice. Atenție! Pot fi cel mult camuflate, poate ameliorate, dar niciodată rezolvate, deoarece cauza lor primară este una duhovnicească, întru totul duhovnicească, după cum veți vedea pe parcursul cărții...

Fiind una dintre Tainele Bisericii, nici un element, oricât ar părea de neînsemnat, care să țină de căsătorie nu este scăpat din acoperirea Proniei, ba chiar înainte de a fi cei doi împreună, dumnezeiasca purtare de grijă lucrează în favoarea întâlnirii lor. De pildă, ceea ce noi credeam că este o lucrare aparținând exclusiv de latura omenească a chestiunii, anume peșitul, în fapt nu constituie decât un element foarte puțin omenesc. În concepția părintelui Athanasie, Dumnezeu nu este doar Creatorul omului, ci, în perspectiva momentului Nunții, El devine Însuși Peșitorul. Părintele explică: „Și după ce a plăsmuit-o pe Eva, El Însuși a adus-o la Adam. Așadar, El este Peșitorul.” Aceasta este, desigur, concluzia corectă a referatului creației omului, însă Scriptura vorbește și explicit despre acest aspect, de exemplu atunci când relatează peșirea Rebecăi în vederea căsătoriei cu patriarhul Isaac. Deși sluga lui Avraam, Eliezer, este trimis în Mesopotamia ca peșitor, așadar cu scopul de a-i aduce mireasă lui Isaac, acesta se roagă lui Dumnezeu să-i arate *fata potrivită*, cerând niște semne clare. Iar Dumnezeu face în așa fel ca *fata potrivită* să răspundă întocmai prin semnele cerute de Eliezer în rugăciunea sa (*cf. Facerea 24, 1-67*). Aceasta arată în mod limpede cine este Peșitorul. Totuși, este demn de reținut aici și faptul că Domnul nu devine Peșitor în mod automat, fără să fie rugat de om. Este o chestiune de libertate a omului, pe care Dumnezeu o respectă.

Toate secretele Tainei Căsătoriei se află ascunse în textele cuprinse în slujbele logodnei și Cununiei. Mai exact, semnificațiile și bornele parcursului celor doi care se unesc în fața lui Dumnezeu sunt sinonime cu descifrarea sensurilor acestor slujbe. Vom reda mai jos câteva exemple alese din tâlcuirile punctuale ale părintelui Athanasie.

Mai întâi amintește cele cu privire la logodnă, care în vechime era despărțită de Nuntă și avea rolul de pregătire și de cunoaștere a celor doi viitori soți, fără să aibă un caracter definitiv: „Acestea patru – *iubirea, curăția, încrederea și rugăciunea* – sunt temeliile de piatră ale unei căsătorii binecuvântate, și ele trebuie a fi așezate cu grijă și evlavie în timpul logodnei.” Și, de asemenea, adaugă: „Cunoașterea dintre cei doi este cu totul necesară. Dacă, în această perioadă a logodnei, se arată că nu sunt de un cuget și nu se potrivesc, este cu totul firesc și înțelept să se despartă. Desigur că trebuie să se despartă! O spun fără reținere.” Aceasta pentru că în timpul logodnei cei doi nu trăiesc împreună, nu are loc o cunoaștere trupească, sexuală mai exact, a celor doi. De aceea și despărțirea de după logodnă nu este un divorț, așa cum se întâmplă după Nuntă. Dacă aceste temeuri ar fi fost respectate – în afară de cazurile excepționale, desigur –, nu s-ar mai fi ajuns la invocarea *nepotrivirii de caracter* pentru divorțul de după Nuntă. Iată rostul separării temporale a logodnei de Nuntă!

Trecând la prezentarea Căsătoriei, starețul Athanasie ține din start să ne vindece de percepțiile eronate sau fanteziste asupra petrecerii celor doi soți și ne spune, fără menajamente, un fapt care a devenit proverbial: „S-a spus, nu fără temei de cineva, că Nunta este o însoțire a neputințelor. Ați auzit? Se pune laolaltă neputința mea cu neputința ta, și astfel ne însoțim – noi și neputințele noastre. Nu vei afla om desăvârșit!”

De asemenea, există și primejdia ca cei doi soți să reducă totul la căsnicie, să o vadă ca un scop în sine al vieții: „Și, fiindcă nu cunoaștem bine Cuvântul lui Dumnezeu și nu ne adâncim în el, iată de ce generațiile de creștini, de-a lungul veacurilor, au făcut din căsătorie ținta vieții pământești. Dar căsătoria nu este decât o rânduială vremelnică, o rânduială îngăduită pentru un timp.” Aceasta întrucât Căsătoria este un mijloc dat oamenilor ca să se ajute unul pe altul, pentru a dobândi comuniunea cu Dumnezeu și în cele din urmă mântuirea: „Această comuniune este

țelul cel mai înalt al căsniciei. Să nu uitați aceasta niciodată, căci ea este și măsura, și criteriul după care se judecă orice faptă, orice lucrare a noastră, fie în cadrul căsniciei, fie în celelalte laturi ale vieții!” Așadar, căsătoria este o formă a veacului prezent, care nu va mai funcționa în Împărăția lui Dumnezeu, acolo unde oamenii, zice Mântuitorul: „Când vor învia din morți, nici nu se vor însura, nici nu se vor mărita, ci vor fi ca îngerii în ceruri” (*Marcu 12, 25*).

În general, părintele Athanasie insistă asupra celor două laturi majore legate de Taina Căsătoriei: cea teologică sau duhovnicească și cea practică din viața conjugală. O să vă surprindă discernământul său din latura practică a căsniciei, cum este, de pildă, problema înfrânării. Necesitatea acesteia în posturi este indiscutabilă, dar extrema opusă neînfrânării, care este *făgăduința* înfrânării totale, părintele o respinge ca fiind ne-realistă, dar și o potențială sursă de ispite. De aceea și zice: „Subiectul înfrânării, fie temporare, fie pe viață, nu este niciodată obiect al unei *făgăduințe*. O spun din nou – poate n-au auzit acea doamnă din colț și acel domn din partea cealaltă –: înfrânarea nu este niciodată obiect de făgăduință! Făgăduiește o lumânare, nu știu ce altceva; dar nu poți făgădui aceasta.”

În orice caz, părintele Athanasie este foarte echilibrat în tot ceea ce afirmă și atent să ne prevină nu doar asupra unor atitudini fals duhovnicești, ci și asupra cultivării hedonismului în spațiul căsniciei: „Știți, oare, unde ajungem cu acest duh al iubirii de plăcere, al hedonismului? Fără să vă țin mult, vă spun doar atât: ajungem la ceea ce s-a întâmplat mai înainte de potop și a fost pricină a venirii potopului: la viața trupească, carnală.”

În calitate de creștini se cuvine să nu uităm un element esențial, anume să avem binecuvântarea lui Dumnezeu în tot ceea ce facem, inclusiv în lucrurile materiale de care avem, cu siguranță, nevoie în viața conjugală: „De aceea, iubiții mei, luați aminte: idealul nostru nu este să facem doar «o căsuță», cum

zic adesea soții – «să ne facem o căsuță!» –, ci idealul nostru trebuie să fie să avem binecuvântarea lui Dumnezeu, ca să putem face acea căsuță!”

Ca o încununare a expunerii sale, părintele Athanasie rezumă înțelesurile pericopei din Apostol (*Efesenii* 5, 20-33) și din Evanghelie (*Ioan* 2, 1-11) care se citesc la slujba Cununii. Astfel, „pericopa apostolică ne pune înaintea două teme paralele: căsătoria lui Hristos cu Biserica și căsătoria bărbatului cu femeia. Tema care îl interesează pe apostol este cea dintâi: nunta lui Hristos cu Biserica, din care apostolul își ia prilejul să vorbească și despre cea de-a doua. Însă prima este cea fundamentală și mai importantă. Întâia este *arhetipul*, a doua este *imaginea*. Așa cum un obiect stă înaintea oglinzii și își proiectează imaginea în ea, tot așa este și cu nunta lui Hristos cu Biserica față de nunta omenească: *arhetipul* și *imaginea* lui”. Prin urmare, așa cum persoana individuală are ca țintă asemănarea cu Hristos, cuplul, soții, au drept țintă asemănarea cu acea negrăită unire dintre Hristos și Biserică.

Când explică Evanghelia (pericopa ce cuprinde Nunta din Cana), subliniază următorul aspect: „Hristos poruncește: Umpleți vasele cu apă! Ce înseamnă această poruncă? Înseamnă că Dumnezeu ne cere să-I aducem acea realitate omenească slabă, lipsită de putere și fără vlagă, ca El să o prefacă întru totul într-un vin puternic și bine-mirositor al iubirii, pe care numai El, Dumnezeu, o poate dărui. Și apa s-a făcut vin! Aceasta este marea minune; minunea prin care Dumnezeu prefacă neputințele omenești, patimile noastre, slăbirea sentimentelor, pe toate acestea le prefacă El într-un vin puternic al iubirii!” Devine astfel foarte limpede că toate biruințele din cadrul Căsătoriei sunt cu puțință doar împreună cu Hristos, rugându-L pe El. Altfel, pe cât este de diferită apa de vin, tot așa și viața celor doi soți lipsită de harul transfigurator al Mântuitorului. Și ceea ce este cel mai important, iubirea dintre soți, dacă rămâne doar

una simplă, omenească, nu-i va putea ajuta să ducă la bun sfârșit căsnicia, oricât ar fi ea de puternică, ci numai prin intervenția minunată a lui Hristos Care o va împleni cu iubirea Sa dumnezeiască se poate izbândi aceasta.

Socotim că aceste puține spicuri din felul în care înțelege starețul Athanasie complexa și vasta temă a Căsătoriei îi vor convinge pe cei interesați să parcurgă acest scurt volum care, vă mărturisesc, odată deschis, nu mai poate fi lăsat din mână.

În final ținem să mulțumim cu recunoștință mănăstirii Adormirii Maicii Domnului și Sfântul Dimitrie din Larisa, în special arhimandritului Policarp Sarmaniotis, actualul egumen al mănăstirii, pentru generozitatea de a ne fi acordat binecuvântarea și sprijinul pentru traducerea în limba română a seriei de omilii la Taina Căsătoriei a vrednicului de pomenire arhimandrit Athanasie Mythilineos.

Traducătorul

OMILIA ÎNTÂI

Taina Cununii este taina iubirii dumnezeiești, a iubirii lui Dumnezeu față de creația Sa și a iubirii făpturilor între ele

Așa cum v-am anunțat dinainte, iubiții mei frați în Hristos, ne vom strădui, cu ajutorul lui Dumnezeu, să ne apropiem de o temă de o însemnătate covârșitoare și cu adevărat importantă: Taina Sfintei Cununii. Este o temă pe care suntem datori s-o conștientizăm profund, fie că ne aflăm în legătură directă cu aceasta, fie că încă nu am pășit pe această cale. Tocmai din acest motiv vă rog să nu lipsiți de la aceste omilii folositoare, pentru a putea dobândi o imagine deplină a ei și să ne așezăm așa cum voiește Dumnezeu în ceea ce privește această temă fundamentală de viață.

Prin chipul văzut al nunții pământești, ne aflăm în fața celei mai adânci dintre tainele pe care le avem, o taină care cuprinde atât lumea fizică, cât și pe cea metafizică, duhovnicească. Căci adevărat este că Nunta este taină dumnezeiască, care nu îmbrățișează doar laturile fizice ale vieții omului, ci cuprinde și dimensiuni metafizice, cerești, nepieritoare. Ea nu se mărginește în hotarele înguste ale vieții prezente, nici nu se restrânge doar la relația dintre oameni, ci este o realitate care leagă cerul cu pământul, pe Dumnezeu cu omul, după cum vom vedea mai departe.

Nunta este taina iubirii; și această taină a iubirii, care stă la temelia Cununii, cuprinde întreaga zidire, atât cea văzută, cât și cea nevăzută. Precum în lumea văzută toate cele neînsuflețite

sunt ținute prin lucrarea legii atracției universale, tot așa și în lumea ființelor însuflețite, legea iubirii este cea care guvernează și ține toate.

Iubirea are drept izvor pe Dumnezeu Însuși, Cel Ce este Iubire, iar scopul întregii creații este ca toate cele zidite, prin această iubire-atracție, să se întoarcă la Ziditorul lor¹. Iubirea-atracție!

Faptul că iubirea este una dintre cele mai mari și de nepătruns taine se arată cu limpezime în taina întrupării Cuvântului lui Dumnezeu. Căci, oricât ne-am osteni să aflăm cu mintea noastră pricina pentru care Dumnezeu S-a făcut om, nu vom afla alt răspuns decât unul singur: iubirea! Pur și simplu, nu există altă explicație rațională. Tocmai de aceea, orice încercare de a tâlcui această taină a întrupării doar din perspectivă rațională a dus și duce la rătăcire și erezie. De pildă, așa a fost și rătăcirea arianismului, acea erezie care tăgăduiește dumnezeirea lui Hristos, exact acolo a ajuns, pentru că Arie a încercat să înțeleagă cu mintea lui dogma. Și mulți, și astăzi, din păcate, în chip mărturisit, cad în aceeași înșelare arianistă, urmând gândirea raționalistă. Îndeosebi cade în arianism lumea protestantă, care nu mărturisește dumnezeirea lui Iisus Hristos, tocmai pentru că logica omenească singură nu poate cuprinde o astfel de taină, anume că Dumnezeu S-a făcut Om. Această înomenire a lui Dumnezeu se poate explica doar prin iubire, și exact pentru acest lucru iubirea rămâne o taină nepătrunsă de minte.

Ce este dragostea? Să ne silim, iubiților, să privim, după putere, în adâncurile negrăite ale acestei taine! Dar, oricât am osteni, nimic nu vom putea să izbândim, căci, precum mărturisește dumnezeiescul evanghelist, „Dumnezeu este dragoste” (*I Ioan* 4, 8). Și precum Dumnezeu este nemărginit, așa și dragostea este nemărginită; și precum Dumnezeu este taină, tot astfel și dragostea este o taină. Să nu se înțeleagă însă că ființa dumnezeias-

¹ Vezi *I Ioan* 4, 9; 16; *I Corinteni* 15, 28.

că este însăși dragostea; nu; ci aceasta este una dintre însușirile firești ale Dumnezeuului Celui Viu. Totuși, dragostea rămâne, repet aceasta, o taină adâncă, pe care o simțim, o trăim, dar nu o putem tălmăci. Ne bucurăm de ea, așa cum în chip minunat ne bucurăm de lumina soarelui; chiar dacă nu avem cunoaștere deplină, științifică, despre firea luminii – cel ce este fizician va înțelege ceea ce spun –, chiar dacă nu avem decât teorii și încercări de tâlcuire a ceea ce este lumina, aceasta nu ne împiedică nicidecum să o simțim, să ne împărtășim de ea, să ne bucurăm de prezența ei. Asemenea este și cu iubirea: nu e nevoie să o definim, ca să o trăim.

Am putea, așadar, spune că dragostea este acea lege tainică, așezată de Dumnezeu, care cârmuiește toate fapăturile însuflețite, cu scopul de a le aduce pe toate lângă Dumnezeu. Omul reprezintă întreaga faptură zidită și văzută; de aceea, prin iubire, omul se va întoarce și este dator să se reîntoarcă la Dumnezeu.

Ne spune Sfântul Apostol Pavel în *Epistola către Romani*: „Pentru că de la El și prin El și întru El sunt toate. A Lui să fie slava în vecii vecilor. Amin!”¹ Toate – zice – sunt de la Dumnezeu, prin Dumnezeu se țin și întru Dumnezeu se săvârșesc. Lui, deci, se cuvine toată slava în veci.

Vedeți, fraților, cum toate izvorăsc din Dumnezeu, prin El iau ființă și iarăși la Dumnezeu se întorc? Aceasta este mișcarea tainică a creației – ieșirea și întoarcerea. Să nu uităm însă că prin căderea protopărinților noștri, Adam și Eva, întreaga zidire a fost trasă înstrăinându-se de Dumnezeu. Însă, prin dragoste, se face iarăși întoarcerea la El. Această mișcare de ieșire și întoarcere a creației o vedem zugrăvită în Sfânta Scriptură, atât în Legea Veche, cât și în cea Nouă, prin imaginea nunții. Spre pildă, Vechiul Legământ ne arată pe poporul lui Israel ca pe o mireasă, iar pe Dumnezeu ca pe Mirele ceresc. De asemenea, tot astfel es-

¹ *Romani* 11, 36.

te înfățișat și fiecare suflet¹ ca mireasă a lui Hristos, iar Hristos – Mirele dumnezeiesc. Și iată, Dumnezeu cheamă acum, cu glas dulce și părintesc, atât poporul Său, cât și fiecare suflet în parte, să vină și să se unească cu El prin dragoste. Și această unire este asemănată cu Taina Nunții, într-un chip care, poate, ochilor noștri de astăzi – care trăim în atmosfera Noului Legământ – li se va părea puțin îndrăzneț.

Îl înfățișează, spre pildă, pe prorocul Amos căruia Dumnezeu îi poruncește să ia de soție o femeie desfrânată și să nască din ea fii și celelalte. Și toate acestea nu întâmplător, ci spre a da o pildă vie, sensibilă și grăitoare: că poporul care s-a depărtat de Domnul este dator să se întoarcă iarăși la El. Tocmai pentru aceasta și Hristos, în Noul Testament, numește neamul Său „adulter”, și „necredincios”, și „stricat”². De ce „adulter”? Pentru că s-a lepădat de Mirele ceresc. Căci fiecare neam, fiecare generație este chemată să stea într-o legătură de dragoste, asemenea unirii de nuntă, cu Dumnezeu, iubirii care precumpănește în Taina Căsătoriei. Iar dacă omul se depărtează de Dumnezeu, este numit „adulter”; și sufletul, asemenea, este numit „adulter”, căci el este mireasa. Precum femeia care-și lasă bărbatul și umblă cu alții se numește „adulteră”, tot așa și neamul care se rupe de Dumnezeu este numit „adulterin”.

Una dintre cele mai tainice și mișcătoare cărți ale Vechiului Testament, *Cântarea Cântărilor*, ne descoperă în chip minunat și poetic această legătură personală dintre suflet și Dumnezeu. Este o poveste de iubire, o poezie sfântă, un cântec de dragoste. Și, deși pentru unii pare o sminteală – nu știi de ce –, toți Sfinții Părinți ai Bisericii noastre au tâlcuit această carte și au dăruit acestei tâlcuiri toată suflarea sufletului lor și tot lirismul inimii

¹ Sufletul (ἡ ψυχή) este în limba greacă la genul feminin, prin urmare, numirea de *mireasă* a lui Hristos este cu totul acoperită și din potrivirea genurilor masculin-feminin (*n. tr.*).

² Vezi *Matei* 17, 17; *Luca* 9, 41.

lor. Nu puțini dintre Părinți au scris chiar versuri, poezii ermi-
neutice – adică au tâlcuit în grai poetic¹ *Cântarea Cântărilor* –,
pentru că și această carte este, de fapt, un poem. Acolo se poa-
te vedea în toate fazele ei taina iubirii: „cea iubită” așteptând pe
„Cel iubit” al ei; iar acestea sunt relațiile sufletului cu Dumnezeu
și Biserica așteptând pe Hristos.

Aceeași imagine o regăsim și în altă carte, poetică și ea, *Apocalipsa*
Sfântului Ioan Teologul. Câte imagini poetice nu se află
acolo! Să nu-mi spună cineva că această carte este proză! Iată
o scenă tainică și idilică, care apare mai întâi în *Cântarea Cântărilor*,
unde mireasa spune: „Eu dorm, dar inima mea veghează,
glasul frățiorului meu bate la ușă. Aștept pe iubitul meu...
și întârzie... Mi-a venit somnul, dar inima mea tot Îl așteaptă.”
„Eu dorm, dar inima mea priveghează.”² Adică trupul meu se va
supune somnului, după legea firii, dar inima mea priveghează,
așteptându-L pe Mirele ei.

Și apoi, în *Apocalipsă*, se completează și spune: „Iată, stau la
ușă și bat. De va auzi cineva glasul Meu și-Mi va deschide, voi
intra la el și voi cina cu el și el cu Mine.”³ Iată legătura personală,
tainică, între suflet și Dumnezeu – fără loc pentru un al treilea!
E o legătură tainică, de iubire, de prietenie, de nuntă duhovni-
cească – o legătură între doi: sufletul și Hristos.

Iubiții mei, vă voi spune un mare adevăr!

Astăzi, dacă nu suntem creștini în toată adâncimea fiin-
ței noastre, este pentru că trăim un creștinism lipsit de dor⁴
– un creștinism fără dor dumnezeiesc, fără o dragoste arză-
toare pentru Dumnezeu. Trăim un creștinism fără „eros” du-
hovnicesc, un creștinism sec, în care inima noastră nu este în-
drăgostită de Dumnezeu.

¹ Vezi Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, *Rugăciune mistică*; MIHAIL PSELLOS, *Tâlcuire (în versuri) la Cântarea Cântărilor*; ș.a.

² *Cântarea Cântărilor* 5, 3.

³ *Apocalipsa* 3, 20.

⁴ Lipsit de eros, de îndrăgostire, de o iubire extatică (*n. tr.*).